

BIBLIOTECA VERDE. CONCEPTE ȘI PRACTICI (I)

MÁTÉ ERZSÉBET

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

erzsebet.mate@bjc.ro

ABSTRACT: The concept of a "green library" can be applied both to the architecture of the building housing the library and to its inventory or the services it provides. A "green building" is economical, ecological, and cost-effective, and the concept of a "green library" is associated with several objectives. In the case of a newly constructed library, the ecological conditions of the land, the climate, infrastructure, and the use of local resources for construction should be taken into consideration. For older buildings, eco-friendly renovation includes thermal insulation, the installation of energy-efficient lighting systems (such as energy meters, motion sensor lights), and the use of renewable energy sources (solar panels, geothermal energy), along with water conservation practices or green information technology and adherence to the principles of the circular economy (recycling, reuse, etc.).

Additionally, environmentally conscious library services are reflected in the library's collection development policy (through its acquisition strategy), in the library's communication interface (web pages with ecological themes, news from the field, and book recommendations on environmental topics), and in the organization of various eco-themed events, ecological clubs, workshops, etc.

This study is focused, in its first part, on describing the concepts and highlighting some historical aspects of green libraries, along with examples of good practices gathered from around the world. The second part is dedicated to "green libraries" and library services that align with this concept in Romania.

KEYWORDS: green library, green building, environmentally conscious library services

Conceptul de bibliotecă verde se poate aplica atât arhitecturii clădirii care îi asigură sediul, cât și inventarului sau serviciilor oferite de aceasta. În anul 1990, în Marea Britanie, a fost creat pentru prima dată sistemul de certificare

al clădirilor¹, care le-a grupat în diferite categorii pe baza unor criterii ecologice. Acesta a fost întărit de sistemul LEED, instituit în 1998 în Statele Unite ale Americii². Mișcarea „Biblioteca Verde” (Green Library Movement) a apărut la

¹ Sistemul de certificare BREEAM (British Research Establishment Environmental Assessment Method).

² "Certificarea BREEAM – Ce este și cum se obține," Silk District Iași, accesat în data de 19.09.2024, <https://silkdistrict.ro/blog/certificarea-breeam-ce-este-si-cum-se-obtine>; Szpotowicz Réka, "BREEAM

fenntarthatóság alapú minősítő rendszer hazai tapasztalatai és az infrastrukturális projektekhez alkalmazandó CEEQUAL bemutatása," *Ütügyi Lapok*, anul 9, 15 (2021), p. 44-56, accesat în data de 19.09.2024, https://utugyilapok.hu/wp-content/uploads/2021/06/UL_15_04.pdf.

începutul anilor 1990 prin cooperarea dintre biblioteci, universități și diverse colegii, primele rezultate fiind vizibile din anii 2000, în primul rând în America de Nord și Europa Vestică și Nordică³.

Principalele puncte de vedere referitoare la clădirile de biblioteci au fost sintetizate de Klaus Ulrich Werner,⁴ în felul următor: o „clădire verde” este economică, ecologică, rentabilă⁵. În cazul unei biblioteci nou construite, trebuie avute în vedere condițiile ecologice ale terenului ca și „poluarea moștenită”, condițiile climatice, infrastructura (transportul public, crearea locurilor de parcare pentru autoturisme și biciclete), etc. Utilizarea resurselor locale pentru construcție – forță de muncă, utilaje, materiale – este parte esențială a unei concepții prietenoase cu mediul. Designul clădirii trebuie să fie determinat de economisirea spațiului, recomandându-se și înverzirea acoperișurilor, instalarea de panouri solare, terasare etc. În locul aparatelor de aer condiționat se recomandă soluții naturale. Consumul de energie electrică trebuie acoperit din surse regenerabile (energie solară sau geotermală),

pe lângă folosirea de diferite tehnici de economisire a energiei (contoare de consum, sisteme de iluminat cu senzori de mișcare, variatoare electrice/dimmeri etc.), recomandându-se exploatarea iluminatului natural (mai ales prin utilizarea de materiale transparente/translucide în proiectarea spațiilor).

Pentru utilizarea economică a apei, soluția este reciclarea apei de ploaie și a celei uzate. Tehnologia verde a informației (Green IT) ajută la funcționarea bibliotecii prietenoase cu mediul, ceea ce presupune gestionarea conștientă a deșeurilor (de exemplu, prin minimizarea și reciclarea lor, înlocuirea imprimării cu scanarea), luarea în considerare a materialelor naturale pentru funcționarea bibliotecii și a serviciilor – achiziții publice verzi, transport rentabil din punct de vedere energetic (cu furnizori locali), angajarea legătorilor de carte locali, arhivare digitală – toate completate cu formarea continuă, conștientizarea și responsabilizarea angajaților cu privire la mediu.⁶

³ Monika Antonelli, "The Green library movement: An overview of green library literature and actions from 1979 to the future of green libraries," *Electronic Green Journal*, 27 (2008), accesat în data de 25.09.2024, <https://escholarship.org/uc/item/39d3v236>.

⁴ Klaus Ulrich Werner (născut în 1956) este director de bibliotecă la Freie Universitaet Berlin. Licențiat și cu doctorat în Biblioteconomie și Științe ale Informației, a lucrat ca bibliotecar și manager de proiect pentru „Philologische Bibliothek” numită „The Berlin Brain” proiectată de Lord. Norman Foster (deschisă în 2005), bibliotecar șef de atunci. Este membru al comisiei pentru liniile directoare privind construirea de biblioteci și arhive a Institutului German de Standardizare (DIN). A publicat diverse cărți și articole despre clădirile și echipamentul bibliotecilor și despre managementul bibliotecilor. Este consultant în diverse probleme privind bibliotecile, în special în construcția bibliotecilor, reorganizarea și managementul schimbării. O cunoscută publicație a sa este o carte despre „Biblioteca verde. Provocarea durabilității mediului”.

„Klaus U. Werner,” CNBA, accesat în data de 04.11.2024, la <https://cnba2015.wordpress.com/2015/05/09/klaus-u-werner/>.

⁵ Klaus Ulrich Werner, "Sustainable buildings, equipment, and management. A checklist," International Federation of Library Associations and Institutions, accesat în data de 23.09.2024, <https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/d4462ca-2200-44b6-b0d4-8a26b275b3fb/content>.

⁶ "IFLA Green Library Award Evaluation Criteria," International Federation of Library Associations and Institutions, accesat în data de 17.01.2024, <https://www.ifla.org/g/environment-sustainability-and-libraries/ifla-green-library-award-2024-evaluation-criteria/>; "Mit ertünk zöld könyvtár alatt?," International Federation of Library Associations and Institutions, accesat în data de 18.01.2024, https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/IFLA-GreenLibraryDefinition_Hungarian_2022.pdf.

Ce înseamnă aceasta în practică?

În cazul clădirilor vechi, renovarea ecologică presupune izolație termică și instalarea de sisteme de iluminat economice – cu LED-uri, panouri solare etc. Un exemplu în acest sens este Biblioteca Universității Cork din Irlanda, unde încălzirea și iluminatul au fost raționalizate, în perioadele de vară nu există iluminat artificial în anumite spații. Au fost instalate fântâni pentru a se reduce utilizarea sticlelor de plastic, au fost eliminate din zona bibliotecii cămile de cafea de unică folosință și farfuriile de hârtie.⁷ Odată cu renovarea bibliotecii din Komló, din Ungaria, aceasta a fost echipată cu un colector de apă de ploaie, care este folosită pentru spălarea grupurilor sanitare. Robinetele controlate cu senzori, care după plecarea celui care se spală pe mâini se închid automat, servesc și ele la economisirea apei potabile. Pentru promovarea transportului prietenos cu mediul, biblioteca deține și gestionează și un serviciu propriu de închiriere de biciclete, 3 pentru bărbați, 3 pentru femei și patru biciclete pentru copii, care pot fi împrumutate pe baza permisului de bibliotecă pentru două ore.⁸

În cazul sediilor de bibliotecă nou construite, aceste principii pot fi aplicate mult mai ușor. Un exemplu în acest sens este biblioteca școlară pentru copii cu deficiențe de auz din Burundi, la a cărei construcție s-a ținut cont de caracteristicile locale, de condițiile de mediu, de climă și s-au folosit materiale tradiționale de

construcție, cărămizi de pământ compactat și țigle de acoperiș realizate prin tehnologie locală.⁹

O soluție interesantă este și localul bibliotecii Barnard College din New York, unde clădirea centrală a fost completată cu aripi de clădire în trepte, cu terase, cu această soluție moderându-se efectul de „insulă de căldură”.¹⁰

Un exemplu de construcție prietenoasă cu mediul înconjurător este biblioteca LiYuan (Huairou, Republica Populară Chineză), care a fost ridicată într-un mic sat chinezesc, în 2012. Alegerea locației este deosebită, clădirea nefiind plasată în centrul așezării, ci lângă sat. În timpul construcției sale au fost folosite o mulțime de materiale naturale, iar aspectul său se încadrează armonios în mediu. Din exterior, clădirea arată ca și cum pereții ei ar fi fost acoperiți cu vreascuri, iar în interior există mult lemn, din care au fost realizate sistemele de rafturi, pardoseala, tocurele de uși și pervazurile. Pereții exteriori sunt practic panouri de sticlă acoperite cu crengi de copac, astfel încât în spațiile interioare să pătrundă suficientă lumină naturală.¹¹

În spirit economic a fost construită și noua bibliotecă din Louisville (Louisville Free Public Library) cu statut LEED Gold, plasată în interiorul orașului, în mijlocul unei zone împădurite. Biblioteca se integrează perfect mediului. În timpul execuției clădirii s-a urmărit să se taie cât mai puțini copaci, în jurul suprafeței de bază de 3.700 m², deja la 4,5 m au fost lăsați copacii, fapt

⁷ "Az év Zöld Könyvtára – IFLA Green Library Award 2019," könyvtarak.hu, accesat în data de 25.0.5.2024, <https://konyvtarak.hu/hirek/az-ev-zold-konyvtara-ifla-green-library-award-2019%3Fo>.

⁸ "A Környezettudatos Könyvtár a fenntarthatóbb életmódtért Komlón. Környezetbarát közlekedés," Környezettudatos Könyvtár, accesat în data de 25.09.2024, <https://www.zold-konyvtar.hu/kornyezetharathat-kozlekedes>.

⁹ "Library of Musinga / BC Architects, Library of Musinga / BC Architects," ArchDaily, accesat în data de

23.09.2024, <https://www.archdaily.com/467129/library-of-musinga-bc-architects>.

¹⁰ "Barnard College, The Milstein Center / Skidmore, Owings & Merrill," ArchDaily, accesat în data de 23.09.2024, <https://www.archdaily.com/906530/barnard-college-the-milstein-center-som>.

¹¹ "Liyuan Library. Beijing, China," Architectuul, accesat în data de 23.09.2024, <https://architectuul.com/architecture/liyuan-library>.

care creează o atmosferă unică, de apropiere de natură. Clădirea a fost dotată cu ferestre uriașe, care oferă utilizatorilor iluminat perfect, reducându-se astfel consumul de energie electrică. Spațiile interioare sunt multifuncționale, create cu ajutorul pereților mobili.¹²

Serviciile bibliotecii prietenoase cu mediul se reflectă și în constituirea colecției de cărți (prin politica de achiziții), dar și la nivelul interfeței de comunicare a bibliotecii. Este frecventă întreținerea pe site-urile web ale acestora a unor pagini cu tematică ecologică, cu știri din domeniu, informații și recomandări de cărți pe acest subiect.¹³ Un exemplu comun de promovare a unei abordări care să țină cont de mediu este organizarea de evenimente cu tematică ecologică, cu prezentări realizate de profesioniști - grădinari, ecologiști, apicultori etc.¹⁴ Alte exemple de acțiuni în aceeași tematică ar fi cele de colectare de capace, plantarea de copaci, organizarea de acțiuni de schimb sub semnul reciclării (cum ar fi predarea de haine

uzate cu posibilitatea de alege dintre cele colectate pentru a le lua acasă)¹⁵, ateliere de artizanat, cluburi ecologice (precum clubul prietenilor păsărilor)¹⁶, sală de lectură verde amenajată în aer liber¹⁷ etc.

Biblioteca din Assling, localitate situată în provincia austriacă Tirol, a introdus în 2019 un serviciu excepțional când a creat biblioteca de semințe. Scopul inițiativei este de a conserva soiurile locale și diversitatea naturală, așa că, în cooperare cu organizațiile de mediu și horticultură, precum și cu Universitatea de Agricultură din Viena (Universität für Bodenkultur Wien), încearcă să colecteze semințe de plante specifice Tirolului de Est. De la bibliotecă, alături de semințele porționate în pungi, se poate împrumuta și cartea care descrie fiecare specie de plantă și, în același timp, se organizează diverse programe complementare – prelegeri, excursii – unde cei interesați își pot aprofunda cunoștințele despre grădinărit ecologic.¹⁸ Ideea bibliotecii de semințe a fost adoptată și de mai multe biblioteci din Ungaria,

¹² "An Adaptive Space for Learning. Louisville Free Public Library South Central Regional Branch," JRA architects, accesat în data de 19.09.2024, <https://www.jrarchitects.com/civic-municipal-architecture-louisville-free-public-library-south-central-regional-branch.php>.

¹³ "Zöldkönyvtár," TMJV József Attila Könyvtár, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.jamk.hu/hu/zoldkonyvtar>; "Könyvajánlók, folyóiratok zöld témában," Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.gyorikonyvtar.hu/zold-konyvajanlok>; "Illyés Gyula Megyei Könyvtár. Zöldkönyvtár," Illyés Gyula Könyvtár Szekszárd, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.igyuk.hu/zold-konyvtar>.

¹⁴ "Kertészkedés a természettel," Györi Könyvtár, accesat în data de 06.09.2024, <https://www.gyorikonyvtar.hu/uploads/images/Gallery/tartalom/Zold-konyvtar/Programjaink/Program-2.jpg>. "Gyümölcs-, zöldségfélék tárolásának praktikái, tárolás alatti teendők. Ismeretterjesztő előadás," Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér, accesat în data 30.09.2024, <https://www.gyorikonyvtar.hu/uploads/images/Gallery/tartalom/Zold-konyvtar/Programjaink/Program-4.jpg>;

<https://hbpmk.hu/node/818>;

<https://www.jamk.hu/hu/zoldkonyvtar>.

¹⁵ "Hozd és vidd! Csere-bere börze az újrahasznosítás jegyében," Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, accesat în data de 30.09.2024, <https://www.hbpmk.hu/csere-bere-borze-2024-04>.

¹⁶ "«Madarat lehet velünk fogatni» – családi szombat délelőtt a madarak és fák napja alkalmából," Kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtár, accesat în data de 06.09.2024, <https://www.psvk.hu/okoprogramok>.

¹⁷ Mikolasek Zsófia, "Zöld könyvtári terek a József Attila Megyei és Városi Könyvtárban," *Könyv, könyvtár, könyvtáros*, anul 27, 4 (2018), accesat în data de 06.09.2024,

https://epa.oszk.hu/01300/01367/00301/pdf/EPA01367_3K_2018_04_011-016.pdf.

¹⁸ "In der Bücherei Assling keimt die Vielfalt. Mit einem einzigartigen Service wird die Kunst der Saatgutvermehrung vermittelt," Dolomitenstandt, accesat în data de 06.09.2024, <https://www.dolomitenstadt.at/2019/03/07/in-der-buecherei-assling-keimt-die-vielfalt>.

unde scopul este același, al salvării soiurilor locale, prin crearea unui depozit de semințe bio provenite din grădinile proprii¹⁹.

O altă inițiativă aparține se concentrează pe albine. La Niskayuna High School, școală de stat din New York, s-a instalat în 2016 un stup „de observație” în biblioteca școlii, completat de un colț de informare cu cărți și postere despre albine. Elevii pot vizita stupul nu doar în timpul orelor de științe ale naturii ci și în afara acestora, mulți dintre ei ajutând la îngrijirea stupului și, mai mult, având în vedere marele interes produs, s-a demarat și o oră de apicultură.²⁰

În 2018, pe acoperișul unei biblioteci publice californiene s-au instalat stupi, suma obținută din vânzarea mierii produsă de aceștia fiind dedicată finanțării unor programe diverse de bibliotecă. De albine se ocupă un apicultor profesionist, iar eficacitatea proiectului este certificată de faptul că, în 2020, au fost produse aici 251 kg de miere.²¹ La fel s-a procedat și la Boulder Public Library din Colorado, care nu

doar cooperează cu apicultorii locali care se ocupă de stupi, dar se implică și în proiecte științifice pentru cetățeni, prin care se cercetează specii locale de albine. Diseminarea cunoștințelor de apicultură se realizează pe mai multe canale, de exemplu, o transmisie live prin webcam a activității din stupi se realizează pe pagina de socializare a bibliotecii.

Cum am văzut prin exemple concrete din lume, conceptul de „bibliotecă verde” este aplicabil atât arhitecturii clădirii, cât și inventarului sau serviciilor oferite de aceasta. Se poate afirma că orice bibliotecă, care joacă un rol vital în comunitățile deservite, poate contribui la conștientizarea și responsabilizarea față de resursele planetei noastre.

În acest context internațional cu multiple exemple de bune practici în domeniu, proiectele verzi au început să se desfășoare și sunt derulate cu succes și în bibliotecile din România.

Continuarea în numărul următor al revistei

¹⁹ „Magkönyvtár,” Illyés Gyula Könyvtár Szekszárd, accesat în data de 30.09.2024,

<https://www.igyuk.hu/szolgaltatasok/magkonyvtar>.

²⁰ „File under Bee. Libraries open up to beekeeping,” American Libraries, 3 sept. 2019, accesat în data de 30.09.2024,

<https://americanlibrariesmagazine.org/2019/09/03/file-under-bee-library-beekeeping>.

²¹ „RCPL's Honey Bees,” Redwood City Public Library, accesat în data de 30.03.2024, <https://www.redwoodcity.org/departments/library/rcpl-info/rcpl-s-honey-bees>.